

توسعه و مبانی تمدن غرب

www.ketab.ir

نظام آموزشی و آرمان توسعه یافتگی / ۱۶۳ نظام آموزشی غربی، محصول جدایی علم از دین / ۱۷۵ انسان از نسل میمون، خرافه‌ای جاهلانه / ۱۹۹ تأملی بیش‌تر در خلقت انسان نخستین / ۲۱۳ نوح نبی (ع) و تاریخ تمدن / ۲۲۴ ترقی یا تکامل؟ / ۲۳۷ کتابنامه / ۲۴۱ آیات و روایات / ۲۴۵ تعابیر، اصطلاحات، مکاتب و ... / ۲۵۵ اعلام

www.ketab.ir

شابک: ۹۱۷۶۸-۵ = ۶۰۰-۹۷۸ / ایتوگرافی: کوثر / چاپ: پایدار / صفحات: البرز / مرکز بخش: ۶۶۵۶۴۹۸۴ و ۹۱۲۱۳۵۴۸۲۶ - / تمام حقوق این اثر محفوظ و متعلق به نشر واحة است / تلفن: ۹۱۹۵۷۳۱۷۴۰ -
پست الکترونیکی: vaha.pub@gmail.com

انصاف‌های بی‌تاکمل فرهنگی: عنوان دیگر: تحقیق مکتوبی درباره توسعه و مبانی تمدن غرب / موضوع: تمدن غرب
- مطالعه و تحلیلها / موضوع: تمدن غرب - بررسی و شناخت موضوع: رشد اقتصادی - مطالعه و تحلیلها /
ردیف کتابشناسی: ۱۲۹- ۱۵- ۱۳۸۴- ۱۰- ۹۰- ۱۸۲۴- / ردیف کتابشناسی ملی: ۲۵۷۲۴۲۱

یادداشت ناشر

نوشته‌های شهید سید مرتضی آوینی پس از شهادت ایشان، ابتدا به صورت پراکنده و محدود توسط «کانون فرهنگی هنری ایثارگران» به چاپ رسید، سپس «نشر سافی» مجموعه آثار را در ۱۲ عنوان چاپ و منتشر کرد؛ و از این پس، این مجموعه در «انتشارات واحه» و زیر نظر خانواده آن شهید به چاپ می‌رسد تا به یاری خدا بار دیگر در دسترس علاقه‌مندان قرار گیرد.

به استثنای سه کتاب «فتح خون»، «فردایی دیگر» و اولین جلد «آینه جادو» که شهید آوینی، خود در زمان حیات، مقالاتش را انتخاب و تدوین کرد، باقی آثار ایشان، در واقع جمع‌آوری مقالاتی پراکنده در نشریات گوناگون است که بنا به تشخیص و سلیقه ناشرین مختلف دسته‌بندی و منتشر شده است. اگر خود ایشان هنوز در میان ما بود، شاید این کتاب‌ها هرگز منتشر نمی‌شد یا به شکل دیگری تنظیم می‌شد. به هر جهت، غیر از سه کتاب مورد اشاره، آنچه منتشر شده و می‌شود «کتاب‌های شهید آوینی» محسوب نمی‌شوند، بلکه مجموعه آثار نوشته‌شده توسط ایشان به حساب می‌آیند که در دوره‌های مختلف زمانی و به منظور چاپ در همان ایام و روزگار تدارک دیده شده بودند و نه به منظور تبدیل به یک کتاب که اثر ماندگارتری است. این نکته‌ای است که بهتر است خواننده محترم این کتاب‌ها از ابتدا در نظر بگیرد و توجه داشته باشد که با کتاب‌هایی «گردآوری شده» مواجه است، نه کتاب‌هایی «تألیفی» به معنای متعارف.

کتاب «توسعه و مبانی تمدن غرب» گردآوری سلسله مقالاتی است که در فاصله سال‌های ۱۳۶۴ تا ۱۳۶۶ با عنوان کلی «تحقیقی مکتبی در باب توسعه و مبانی تمدن غرب» در ماهنامه «جهاد» به چاپ رسیده است. اغلب این مقالات با اسم مستعار چاپ شده‌اند. شهید آوینی در یکی از جلسات گفت‌وگویی که در اواخر سال ۱۳۷۱ برگزار شده به این مقالات اشاره می‌کند و از آنها به عنوان مطالبی ساده با زبان ژورنالیستی یاد می‌کند که قرار بوده مقدمانی برای آشنایی اولیه خوانندگان مجله «جهاد» با بحث مدرنیسم و مسئله توسعه در غرب فراهم کند. به این ترتیب، ظاهراً ایشان قصد گردآوری این مقالات و انتشار آنها را نداشته است. اما مدت کوتاهی بعد از شهادت ایشان، این مجموعه توسط «مرکز حفظ و نشر آثار دفاع مقدس» در وزارت جهاد سازندگی به صورت کتاب منتشر شد، و نشر واحه نیز بر اساس خط مشی خود مبنی بر حفظ روند پیشین در چاپ کتاب‌ها به انتشار آن اقدام کرده است.

از اشارات شهید آوینی در مقالات مختلف این مجموعه چنین برمی آید که ایشان طرح مبسوطی در ذهن داشته، اما تحقق این طرح در ماهنامه «جهاد» ناتمام مانده است. «ماهیت علوم جدید»، «معنای اصطلاحی غرب و غرب زدگی»، «میانی تاریخی تمدن جدید غربی» و... از جمله مباحثی بوده‌اند که ایشان در نظر داشته مقالات جداگانه‌ای را به آنها اختصاص دهد و طبعاً جای آن مباحث در این مجموعه خالی است. سلیقه و نگاه شهید آوینی در طرح این قبیل مباحث را می‌توانید در مقالاتی مثل «آخرین دوران رنج» بیابید که توسط خود ایشان برای انتشار در کتاب «قره‌ایی دیگر» برگزیده شد.

در چاپ حاضر، کتاب نسبت به چاپ‌های قبلی تغییری پیدا نکرده و تنها ویراستار محترم توضیحاتی در پای صفحات کتاب افزوده که با علامت «و...» مشخص شده است. اقوال دیگران در اغلب موارد با ماخذ اصلی تطبیق یافته و نقطه‌گذاری و اسلای کلمات به همان صورت نخستین حفظ شده، اما در رسم الخط تغییراتی ایجاد شده است. نمایه‌هایی هم برای استفاده علاقه‌مندان در پایان کتاب آمده است.

مقدمه

■ چرا ما باید «توسعه»^۱ پیدا کنیم؟ به این پرسش از سر تسماع پاسخ‌های بسیاری گفته شده است، از جمله:

- برای زدودن فقر و رفع محرومیت

- برای رفاه بیش‌تر و استفاده از نعمت‌های خدایی

- برای آن‌که اصلاً خداوند بشر را به همین دلیل خلق کرده است: «آباد کردن

کره زمین»^۲

- برای پیشرفت تکنیکی در جهت مقابله با تمدن غرب

- برای هم‌پایی با قافله تمدن پیشرفته مغرب‌زمین

- برای دستیابی به خودکفایی در مقابله با امپریالیسم و دشمنان دیگر

انقلاب اسلامی

- برای تکامل علمی و صنعتی در جهت تولید سلاح‌های پیشرفته نظامی و

دستیابی به استقلال سیاسی

۱. منظور از توسعه
معنایی است که
در تمدن کنونی
بشر از آن استنباط
می‌شود.

۲. این تفسیر
که بسیاری از
روشن‌فکران
مسلمان در ایران
و سایر نقاط جهان
بدان اعتقاد دارند،
حتی مدعی است
که مقصد قرآن در
معنای ذات‌تغییر
بشر در کره ارض
همین است.

و جواب‌های دیگر.

اما به راستی این جواب‌ها - و پاسخ‌های دیگری که ممکن است داده شوند - چه نسبتی با اسلام دارند؟ آیا ما این جواب‌ها را مستقیماً از مبانی اسلامی در قرآن و روایات و... استخراج کرده‌ایم، یا به مجموعه‌ای از تحلیل‌های جمع‌آوری شده از مسموعات روزانه و تخیلات من‌درآوردی شبانه یا مقالات علمی و صنعتی ترجمه شده از «ساینس‌فیک آمریکن»^۱، «نیوزویک»^۲، «نشنال جئوگرافی»^۳ و غیره، یا به گزارش سمینارهای دانشگاهی و غیردانشگاهی غربی و شرقی و... اکتفا کرده‌ایم و اصلاً به سراغ معارف اسلامی نرفته‌ایم تا بدانیم که آیا قرآن و روایات این تخیلات و تصورات ما را تأیید می‌کنند یا خیر؟ و بعضی‌ها هم اصلاً در «اصل ضرورت بازگشت ما به مبانی اسلامی در همه زمینه‌ها» شک می‌کنند و می‌گویند:

«چه احتیاجی هست که نظر قرآن و روایات را بدانیم؟ این‌ها جزو مسلمات علمی در مراکز دانشگاهی نیست؛ چگونه می‌توان در آن شک کرد؟ مگر نه این است که سراسر دنیا بر همین مبانی عمل می‌کنند؟»

«این مسائل برای فقه اسلام بسیار تازه است، ما باید صبر کنیم ببینیم آقایان فقها در این موارد چه نظر می‌دهند؛ تا آن روز هم نمی‌توانیم دست روی دست بگذاریم.»

بعضی‌ها هم که با یک پیش‌داوری قبلی در میدان آمده‌اند جواب می‌دهند: «آقا جان! شما دارید به اسلام خیانت می‌کنید. مردم دنیا به ما می‌خندند. معلوم است که اسلام با پیشرفت و تمدن و علم مخالف نیست. اگر فرنگی‌ها کافر هستند، چه ارتباطی با پیشرفت‌های علمی آنها دارد؟ اصلاً این نقشه آمریکاست؛ آنها می‌خواهند ما را در این بحث‌ها بیندازند تا ما از پیشرفت و تکامل غافل شویم و از قافله تمدن عقب بمانیم و...»

و جواب‌های دیگر.

Scientific 1
American
Newsweek 2
National 3
Geographic

اما از همه این حرف‌ها گذشته، آیا ما نباید بر مبنای نظریات اسلام و احکام آن در همه زمینه‌ها عمل کنیم؟ اگر نه، پس آن وجه تمایز ذاتی که انقلاب اسلامی را از سایر انقلاب‌های غیر الهی جدا می‌کند در کجاست؟ آیا همین که مسئولین سطوح بالا مسلمان و بعضاً از علمای روحانی هستند کفایت می‌کند و دیگر مهم نیست که این مسئولین بر مبنای اسلام عمل کنند یا نه؟ مسلماً این چنین نیست. پس چیست؟ آیا مظاهر این تمدن کنونی بشر که به نام تمدن غربی معروف است، کاملاً منطبق بر اسلام است؟ اگر این چنین باشد، البته دیگر جایی برای تردید نمی‌ماند، اما شما را به خدا، برای رسیدن به همین نظریه هم نباید در متون و معارف اسلامی و مخصوصاً در قرآن تحقیق کرد؟

البته مقصود این نیست که در قرآن بگردیم و درست یا غلط، آیاتی در تأیید علم و هنر و صنعت و تشویق انسان به عمران و آبادی و استفاده از مواهب مادی و تسخیر طبیعت پیدا کنیم و این‌ها را دال بر اعتقادات خودمان بگیریم. نه! این کار از بی‌اعتنایی به نظریات اسلام بسیار بدتر و ظالمانه‌تر است. لفظ «علم» در جهان امروز قرن‌هاست که به معنای اصطلاحی خاصی استعمال می‌شود که مترادف با معنای علم در قرآن و روایات نیست. چگونه می‌توان فی‌المثل لفظ «علم» را در قرآن به معنای «علوم تجربی» گرفت و ادعا کرد که اسلام علوم امروز را کاملاً تأیید کرده است؟ یا مثلاً عده‌ای برای توجیه «گردش‌های علمی و هنری» خویش در خارج از کشور به قرآن استناد می‌کنند و آیه: *قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ* را شاهد می‌آورند!... نه! مقصد این است که حقیقتاً نظر اسلام را پیدا کنیم؛ چه در تأیید این تمدن جدید بشر باشد و چه در رد آن.